A Centre for Study, Research and Preservation of Ahirani: A Dialect in North Maharashtra

The Final Output

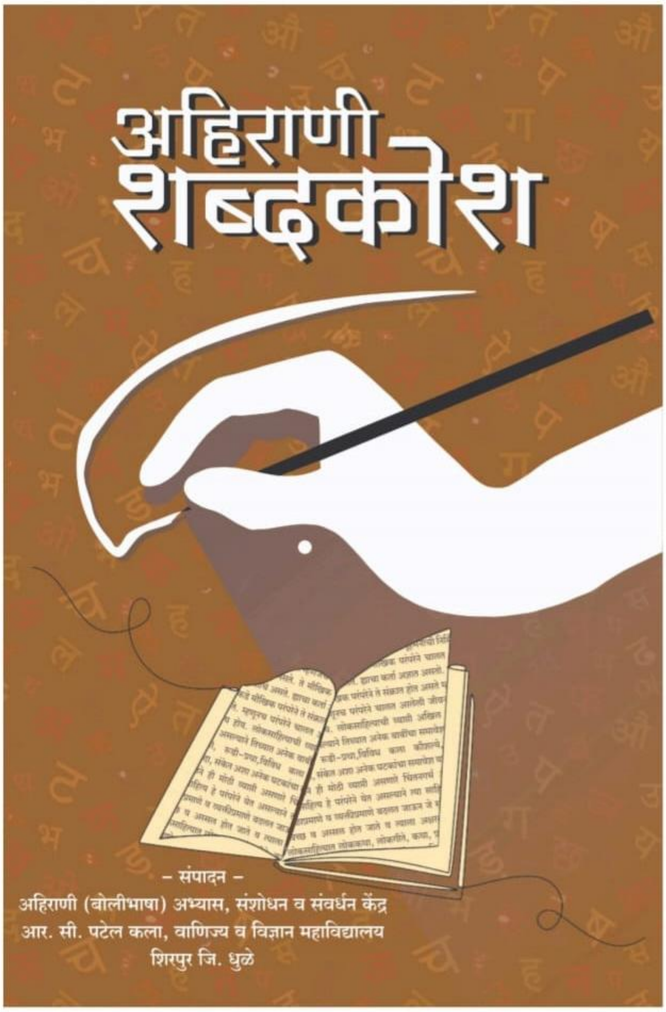

Name of Book	:	Ahirani Shabdkosh
Publisher	:	Atharva Publications, Jalgaon (MS)
ISBN	:	978-93-6186-354-7
Editors	:	A Centre for Study, Research and Preservation of Ahirani

अहिराणी शब्दकोश

संपादन

अहिराणी बोलीभाषा, संशोधन केंद्र

कला शाखा, आर.सी.पटेल कला, वाणिज्य व विज्ञान

महाविद्यालय, शिरपूर जि. धुळे

अथर्व पब्लिकेशन्स्

अथर्व पब्लिकेशन्स्

अहिराणी शब्दकोश – संपादन : अहिराणी बोलीभाषा, संशोधन केंद्र

© अहिराणी बोलीभाषा, संशोधन केंद्र, शिरपूर जि. धुळे

ISBN : 978-93-6186-354-7
पुस्तक प्रकाशन क्र. १२९६

प्रकाशक व मुद्रक
युवराज भटू माळी

अथर्व पब्लिकेशन्स्
धुळे : १७, देविदास कॉलनी, वरखेडी रोड, धुळे- ४२४ ००१.
संपर्क : ९४०५२०६२३०
जळगाव : शॉप नं. २, नक्षत्र अपार्टमेंट, शाहूनगर हौसिंग सोसायटी,
तेली समाज मंगल कार्यालयासमोर, जळगाव- ४२५ ००१.
संपर्क : ०२५७-२२३९६६६, ९७६४६९४७९७
ई-मेल : atharvapublications@gmail.com
वेबसाइट : www.atharvapublications.com

प्रथमावृत्ती : १५ ऑगस्ट २०२३
अक्षरजुळवणी : अथर्व पब्लिकेशन्स्
मूल्य : ६५०/-

E-Book ***available on***
amazon.in ▪ GooglePlayBooks ▪ atharvapublications.com

ऑनलाइन पुस्तक खरेदीसाठी www.atharvapublications.com

या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी - फोटोकॉपिंग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून प्रकाशकाच्या व लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

भूमिका कथन

खानदेशातील मुख्य बोली अहिराणी आहे. ही बोली प्राचीन असून समृद्ध बोली आहे. खानदेशातील जवळपास सर्वच समाज संपर्कव्यवहारासाठी या अहिराणी बोलीचा वापर करताना दिसतो. नव्या शैक्षणिक धोरणात स्थानिक भाषा व बोलींना शिक्षणप्रक्रियेत महत्त्वाचे स्थान येऊ घातलेले दिसते. त्यामुळे नव्याने या समृद्ध भाषा-बोलींना वैभवाचे दिवस येण्याच्या काळ जवळ आलेला दिसतो. बोली या मुख्यतः अलिखित दिसतात. अहिराणी बोलीही याला अपवाद नाही. बोलीतून आपल्याला आपल्या पूर्ण संस्कृतीची, समाजाची ओळख होते व आपल्या जाणिवा प्रगल्भ करून घेता येतात. बोलीतील अस्सल, अक्षर, वाङ्मयीन भाषिक सौंदर्य लक्षात घेता येते. बोली अलिखित असल्याने त्यांचे मौखिक परंपरेने एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे जतन व संवर्धन करता येते. मनुष्याला स्वतःची ओळख आपल्या बोलीद्वारेच म्हणजे सण, उत्सव, परंपरा, व्रत-वैकल्ये, राहणीमान वगैरेतून प्रत्यक्ष- अप्रत्यक्षपणे घडत असते.

भाषा व सामाजिक शास्त्रांतर्गत अध्यापन करीत असताना जाणवत होते की, नव्या तरुणांचा बोलीकडे बघण्याचा दृष्टिकोन कलूषित झालेला दिसतो. हा दृष्टिकोन मुख्यतः गैरसमजातून तयार झालेला आढळत असल्याने त्यांना भाषा-बोलींची नव्याने ओळख करून देणे आम्हा कला शाखेतील शिक्षकांना आवश्यक वाटत होते. बरेचदा चर्चेद्वारे ही खंतही वाटत होती की आपल्या समोर ही प्राचीन समृद्ध बोली नष्ट होण्याच्या मार्गावर आहे. बोलीला प्रतिष्ठा प्राप्त करून देणे हे खरे तर आपले प्रत्येकाचे कर्तव्यच ठरते. बोलीचे जतन, संवर्धन आपण केले पाहिजे या जाणीवेने सर्वांनी एकत्र येऊन चर्चा केली. चर्चेतून अहिराणी शब्दकोशाची कल्पना आकाराला आली.

पथदर्शी प्रकल्पाचे स्वरूप

प्रस्तुत प्रकल्प तयार करण्यासाठी प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांचे विविध गट तयार करण्यात आले. विविध क्षेत्रे निश्चित करण्यात आली आणि कामाची विभागणी करून त्याचे वर्गीकरण करण्यात आले. प्रत्यक्ष क्षेत्रीय कार्य करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना सूचना देऊन प्रत्यक्ष कार्य कसे राहील याचे स्वरूप लक्षात आणून

दिले गेले. प्रत्यक्ष बोली बोलणाऱ्या लोकांच्या घरी जाऊन व प्रत्यक्ष संपर्क साधून अहिराणी बोलीतील शब्द संकलित करणे हा मुख्य भाग यात अभिप्रेत होता.

अहिराणी भाषा जतन व संवर्धन समिती

अनु.क्र.	प्राध्यापकाचे नाव	विविध कार्य-क्षेत्रे
१	डॉ. आर. एस. पवार	संयोजक
२	प्रा.डॉ.बी.डी.पाटील	सण - उत्सव परंपरा, रूढी-परंपरा, कृषी व्यवस्था, प्राणी पक्षी जीवन, धर्म व नीतिशास्त्र, शरीर अवयव, ऐतिहासिक-पौराणिक विषयक, संख्यात्मक, लोकजीवन, विविध खेळाशी संबंधित, भांडण-वादविवाद, व्यापार,शेती, विविध उद्योगधंदे, नीती-विषयक, सामाजिक विविध क्षेत्रे
३	प्रा.डॉ.ए.जी.सोनावणे	
४	प्रा.डॉ.आर.व्ही सोनार	
५	प्रा.डॉ.पी.वाय.मगरे	
६	प्रा.डॉ.रमेश जाधव	
७	प्रा.डॉ.मिलिंद बचुटे	
८	प्रा.डॉ.एस.एस.चौधरी	
९	प्रा.डॉ रमाकांत चौधरी	
१०	प्रा.डॉ.सुनील पाटील	
११	प्रा.डॉ.आर.आर,वसावे	
१२	प्रा.डॉ.कमलाकर पाटील	
१३	प्रा.डॉ.अनिता जाधव	
१४	प्रा.रवींद्र कोसोदे	
१५	प्रा.कविता दाभाडे	

कला शाखेतील विद्यार्थी (अहिराणी भाषा जतन व संवर्धन समिती)

अनु.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	विविध कार्य-क्षेत्रे
१	पाटील रुपाली	सण - उत्सव परंपरा, रूढी-परंपरा, कृषी व्यवस्था, प्राणी पक्षी जीवन, धर्म व नीतिशास्त्र, शरीर अवयव, ऐतिहासिक-पौराणिक विषयक, संख्यात्मक, लोकजीवन, विविध खेळाशी संबंधित, भांडण-वादविवाद, व्यापार,शेती, विविध उद्योगधंदे, नीती-विषयक, सामाजिक विविध क्षेत्रे
२	माळी पल्लवी	
३	कोळी सोमेश्वर	
४	हेमांगी जाधव	
५	राजपूत मनीषा	
६	कोळी निलेश	
७	पाटील भावेश	
८	कोळी राजेश	
९	राठोड प्रदीप	

१०	सोनवणे राकेश	
११	माळी दिपाली	
१२	पवार विद्या	
१३	कला शाखेतील सर्व विद्यार्थी	

अहिराणी बोलीवर नितांत निष्ठा ठेवून तिच्या अस्तित्वाची सतत काळजी करणारे व या बोलीवर निष्ठा ठेवून श्रद्धेने संशोधनात्मक कार्य करणारे आदरणीय प्रा. डॉ. रमेश सूर्यवंशी सर यांचा अहिराणी बोलीवरील पहिला शब्दकोश आम्हा सर्वांना दीपस्तंभा सारखा ठरला. विद्यार्थ्यांनी हा शब्दकोश समोर ठेवून आपले क्षेत्रीय कार्य केले. प्रा. डॉ. रमेश सूर्यवंशी सरांचे आम्ही कायमस्वरूपी ऋणी राहून आभार मानतो. अहिराणी बोलीचे जतन संवर्धन करण्यासाठी कार्य करणारे खालील साहित्यिकांचेही आम्हाला ग्रंथरुपाने मार्गदर्शन राहीले.

१) श्री. कृष्णा पाटील
२) डॉ. सुधीर देवरे
३) डॉ. बापूराव देसाई
४) डॉ. बाळासाहेब गुंजाळ
५) प्रा. अभिमन्यू पाटील
६) श्री. दीपक पाटील
७) श्री. भरत पवार

या अहिराणी शब्दकोशाची मांडणी अत्यंत साधी, सोपी आहे. मुळात बोलीभाषेचे संवर्धन आणि जतन करणे व नव्या पिढीला बोलीची ओळख करून देणे हे मुख्य कार्य आहे. शब्दकोशात व्याकरणाच्या अंगाने विचार केलेला नाही कारण हे पूर्णतः विद्यार्थ्यांचे कार्य आहे. व्याकरणाच्या क्लिष्टतेत जाण्यापेक्षा बोलीची ओळख, जतन, संवर्धन, करणे हा मुख्य हेतू होता. तसेच समाजात बोलीचा वापर संपर्क व्यवहारामध्ये वाढविला पाहिजे, समाजात, कुटुंबात आणि अनौपचारिक प्रसंगात बोलीतून एकमेकांशी संवाद साधला पाहिजे त्यातून बोलीविषयीची अस्मिता जागृत करणे आणि भाषिक न्यूनगंड कमी करणे या शुद्ध जाणिवेतून हा प्रकल्प सिद्धिस नेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. अक्षर क्रमानुसार अहिराणी शब्द व त्याचा मराठी भाषेतील अर्थ दिला आहे. जेणेकरून सहज लोकांपर्यंत हे काम पोहचेल व त्यांना त्याचा उपयोग होईल. शेवटी परिशिष्टात काही प्रातिनिधिक स्वरूपातील काही अहिराणी म्हणी व मराठीत अर्थ दिला आहे. खानदेशी सण उत्सवाच्या प्रसंगातील म्हटली जाणारी पारंपरिक गीते. आमच्या या लघु उपक्रमाचा विद्यार्थी, शिक्षक व समाजासाठी नक्कीच उपयोग होईल अशी अपेक्षा.

– डॉ. आर. एस. पवार (संयोजक)

अहिराणी शब्दकोशाची मांडणी अत्यंत साधी, सोपी आहे. मुळात बोलीभाषेचे संवर्धन आणि जतन करणे व नव्या पिढीला बोलीची ओळख करून देणे हे मुख्य कार्य आहे. शब्दकोशात व्याकरणाच्या अंगाने विचार केलेला नाही कारण हे पूर्णतः विद्यार्थ्यांचे कार्य आहे. व्याकरणाच्या क्लिष्टतेत जाण्यापेक्षा बोलीची ओळख, जतन, संवर्धन, करणे हा मुख्य हेतू होता. तसेच समाजात बोलीचा वापर संपर्क व्यवहारामध्ये वाढविला पाहिजे, समाजात, कुटुंबात आणि अनौपचारिक प्रसंगात बोलीतून एकमेकांशी संवाद साधला पाहिजे त्यातून बोलीविषयीची अस्मिता जागृत करणे आणि भाषिक न्यूनगंड कमी करणे या शुद्ध जाणिवेतून हा प्रकल्प सिद्धिस नेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. अक्षर क्रमानुसार अहिराणी शब्द व त्याचा मराठी भाषेतील अर्थ दिला आहे. जेणेकरून सहज लोकांपर्यंत हे काम पोहचेल व त्यांना त्याचा उपयोग होईल. शेवटी परिशिष्टात काही प्रातिनिधिक स्वरूपातील काही अहिराणी म्हणी व मराठीत अर्थ दिला आहे.

आता ई-बुक स्वरूपातही
अथर्वची सर्व पुस्तके उपलब्ध...
- pejbook.com
- amazon.com
- Google Play Books
- atharvapublications.com

अथर्व पब्लिकेशन्स्
ऑनलाईन पुस्तक खरेदीकरिता...
www.atharvapublications.com

ISBN 978-93-6186-554-7
₹ - 850/-

अहिराणी शब्दकोश

अथर्व पब्लिकेशन्स

अहिराणी शब्दकोश

– संपादन –

अहिराणी (बोलीभाषा) अभ्यास, संशोधन व संवर्धन केंद्र
आर. सी. पटेल कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
शिरपुर जि. धुळे